

УДК 336. 64

Рендович П. М.,*аспірант Тернопільського національного економічного університету*

МОНІТОРИНГ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ САНАТОРНО-КУРОРТНОГО КОМПЛЕКСУ

У статті відображено фінансово-економічний стан підприємств санаторно-курортного комплексу та проаналізовано структуру власного і залученого капіталу.

Ключові слова: санаторно-курортний комплекс, власний капітал, залучений капітал, самофінансування.

В статье отобразено финансово-экономическое состояние предприятий санаторно-курортного комплекса и проанализирована структура собственного и привлеченного капитала.

Ключевые слова: санаторно-курортный комплекс, собственный капитал, привлеченный капитал, самофинансирование.

In the article the financial and economic state of enterprises of sanatorium-resort complex is represented and the structure of common and debt capital is analysed.

Key words: sanatorium-resort, common capital, debt capital, self-finance.

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвиток санаторно-курортного комплексу справляє істотний вплив на економіку України та її регіонів. У цьому контексті привертає до себе увагу, перш за все, той факт, що рекреаційна діяльність у світі є однією з найбільш прибуткових і порівнянна з іншими галузями за параметрами вартості, глобалізації та соціальної значущості.

У цілому ж підприємства санаторно-курортного комплексу виконують суспільно важливу функцію з оздоровлення населення країни. Сучасні умови господарювання характеризуються зміною форми власності цих підприємств, що виводить на перший план проблеми фінансування їхньої діяльності. Саме тому особливої уваги заслуговує оцінка результативності використання ресурсів з метою визначення подальших можливостей для розширення діяльності та стабільного розвитку підприємств санаторно-курортного комплексу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У літературі представлені різні погляди щодо діяльності підприємств санаторно-курортного комплексу. Істотний внесок належить таким науковцям, як І. В. Бережна, П. В.

Гудзь, О. В. Ефімов, М. В. Лобода, В. В. Побірченко. У їх роботах достатньо широко і на високому науковому рівні висвітлені питання взаємозв'язку туризму й оздоровлення, фінансового стану в цьому секторі економіки.

Недостатність наукових розробок з проблем аналізу фінансового забезпечення підприємств санаторно-курортного комплексу підтверджує актуальність дослідження і його загальноекономічне значення. Дослідження літературних джерел (таких як наукові видання, публікації у періодичних фахових виданнях тощо) показало, що проблематиці фінансово-економічної діяльності підприємств, які належать до санаторно-курортного комплексу (СКК), приділяється недостатньо уваги. Саме тому аналіз ефективності діяльності цих суб'єктів господарювання відповідає вимогам часу, тобто є актуальним.

Мета і завдання дослідження. Мета статті – формування системних уявлень про фінансовий потенціал санаторно-курортного комплексу і обґрунтування підходу до актуалізації наукового пошуку шляхів розвитку цього сектора економіки.

Санаторно-курортний комплекс значно впливає на рівень економічного розвитку регіону і держави, оскільки знижує витрати на охорону здоров'я соціальне забезпечення, відновлює працездатність працюючого населення. Показники медичної, соціальної і економічної ефективності санаторно-курортного лікування досить високі; наприклад, після долікування в санаторії хворі в 3-4 рази частіше і в 1,5-2,5 рази швидше повертаються до продуктивної праці.

Все це відображає важливість подальшого розвитку санаторно-курортного комплексу. Успішний розвиток СКК обумовлений різними чинниками, у тому числі: високим рівнем розвитку матеріально-технічної лікувально-діагностичної бази курортів, використанням сучасного устаткування, залученням новітніх технологій і наукових розробок щодо профілактичного лікування, наявністю високопрофесійного кадрового потенціалу. У згаданому контексті привертає до себе увагу, перш за все, той факт, що розвиток СКК можливий лише при стабільному фінансовому забезпеченні процесу надання послуг.

Виклад основного матеріалу. Фінансово-економічний стан підприємства безпосередньо визначається обсягом і структурою його капіталу та, зокрема, розміром власного капіталу. Особливо варто підкреслити, що залучення власного капіталу не пов'язане з процесом його повернення, а отже, підприємству вигідніше та безпечніше використовувати власний капітал для забезпечення фінансової стійкості. Власний капітал показує частку майна підприємства, яка фінансується за рахунок власних джерел та коштів його власників. Треба усвідомити й те, що тривалий час у вітчизняній теорії та практиці питанню фінансування діяльності суб'єктів господарювання за рахунок капіталу власників приділялась надзвичайно мала увага, оскільки за адміністративно-командної економіки державні підприємства в централізованому порядку наділялися статутним капіта-

лом, який не міг бути змінений у результаті емісії корпоративних прав. Водночас, домінуюча роль відводилася таким антиринковим методам фінансування підприємств, як бюджетні субсидії, дотації, субвенції.

Сьогодні значна частина підприємств здійснює мобілізацію фінансових ресурсів на основі залучення інвестицій в обмін на корпоративні права, емітовані юридичною особою. Спокусливим для суб'єктів господарювання є те, що для залучення коштів на основі збільшення статутного капіталу не потрібні ні гарантії третіх осіб, ні застава майна.

Підприємство, що використовує тільки власний капітал, має найвищу фінансову стійкість (його коефіцієнт автономії дорівнює одиниці), водночас, обмежує темпи свого розвитку (оскільки не може забезпечити формування необхідного додаткового обсягу активів в періоди сприятливої кон'юнктури ринку) та не використовує фінансові можливості приросту прибутку на вкладений капітал.

Для підтвердження вищенаведених теоретичних положень розглянемо структуру власного капіталу ЗАТ "СГК "Дніпро-Бескид" (табл. 1).

Таблиця 1
Динаміка обсягів і структури власного капіталу
ЗАТ "СГК "Дніпро-Бескид" за 2006-2009 рр. [1]

№ з/п	Показники	2006		2007		2008		2009		Відхилення 2009- 2006 рр.	
		Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Темп росту, %
1.	Статутний капітал	6676,8	19,5	6676,8	18,8	6677	17,5	6677	19,4	0,2	0,003
2.	Інший додатковий капітал	23404,5	68,5	24604,5	69,4	24605	64,5	24605	71,3	1200,5	5,1
3.	Резервний капітал	327,5	0,9	508,1	1,5	803	2,2	922	2,7	594,5	181,5
4.	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	3836,1	11,1	3658,2	10,3	6033	15,8	2301	6,7	-1535,1	-39,9
	Разом	34081,7	100	35447,6	100	38121	100	34505	100	423,3	1,2

Як видно з даних таблиці 1, обсяг власного капіталу ЗАТ "СГК "Дніпро-Бескид" протягом 2006–2009 рр. зріс на 423,3 тис. грн., що свідчить про його нарощування. У складі власного капіталу найбільшу питому вагу займає інший додатковий капітал (71,3%), темп росту якого досягнув 5,1%. На згаданому підприємстві простежується тенденція щодо значного зменшення обсягу фінансування діяльності за рахунок нерозподіленого прибутку. Так, на кінець аналізованого періоду у складі власного капіталу нерозподілений прибуток зменшився на 39,9%. Така тенденція сприяє погіршенню фінансового стану підприємства і зниженню його ділової активності.

Позитивні сторони впливу власного капіталу на ринковий імідж і фінансовий статус підприємств СКК [2, с. 41]:

- чим більший власний капітал акціонерного товариства, тим вища ринкова вартість акціонерного товариства;

- чим більший власний капітал акціонерного товариства, тим вища його фінансова стійкість,

- в умовах нестабільної ринкової ситуації та кризових явищ на фінансовому ринку, чим більший обсяг власного капіталу, тим вища конкурентоспроможність акціонерного товариства та надійніше його фінансове становище;

- значний розмір власного капіталу підвищує кредитоспроможність акціонерного товариства на ринку кредитів;

- великий розмір власного капіталу є основою отримання капіталу на фондовому ринку шляхом випуску нових акцій чи облігацій;

- вартість власного капіталу знаходиться в зоні управління капіталом самого акціонерного товариства (наприклад, виплата дивідендів).

Негативні сторони впливу власного капіталу на фінансове забезпечення діяльності підприємств СКК [2, с. 41]:

- вартість власного капіталу вища за ціну залучення позикового капіталу;

- внутрішнім джерелом поповнення власного капіталу є прибуток та амортизація, яких може бути недостатньо для розвитку;

- якщо поповнення капіталу неможливе через випуск нових акцій, то зовнішнім джерелом фінансових ресурсів є залучення коштів нових інвесторів і надання їм прав з управління акціонерним товариством.

Ефективна фінансова діяльність підприємства пов'язана безпосередньо з функціонуванням залученого капіталу. Його використання дозволяє суттєво збільшити масштаби господарської діяльності підприємства, забезпечити ефективніше використання власного капіталу, прискорити формування різноманітних цільових фінансових фондів, а в кінцевому результаті – підвищити ринкову вартість підприємства [3, с. 159].

Підприємство, яке використовує позиковий капітал, має значний фінансовий потенціал свого розвитку (за рахунок формування додаткового

обсягу активів) і можливості приросту рівня рентабельності діяльності. Водночас, при цьому воно генерує фінансовий ризик і загрозу банкрутства (які зростають при збільшенні питомої ваги позикових коштів у загальній сумі використаного капіталу).

До сильних сторін або переваг використання позикового капіталу для фінансової діяльності підприємств СКК можна віднести:

- залучення позикового капіталу підвищує рентабельність власного капіталу (ефект фінансового важеля);
- використання механізму податкового “щита” за допомогою позикового капіталу для зменшення оподаткованого прибутку;
- менша ціна, ніж ціна власного капіталу.

Негативні сторони впливу позикового капіталу:

- підвищення ціни кредитів залежно від облікової ставки НБУ та від рівня інфляції;
- необхідність застави або оплатної гарантії третьої особи для отримання більш дешевого кредиту;
- не гарантованість доступності кредиту у потрібні терміни і на необхідний період;
- обмеженість розміру довгострокового кредиту;
- отримання кредиту на умовах повернення у терміни за бажанням кредитора, що дає невпевненість у фінансуванні;
- обмеженість напряму використання кредиту кредитним договором, тобто цільове призначення кредиту;
- наявність штрафних санкцій за порушення умов кредитного договору.

Позиковий капітал підприємства складається з довгострокових і поточних зобов'язань, забезпечень майбутніх витрат і платежів та доходів майбутніх періодів.

На підтвердження вищевказаного проаналізуємо структуру залученого капіталу ЗАТ “СГК “Дніпро-Бескид”. У складі залученого капіталу на кінець 2009 р. найбільшу питому вагу на підприємстві займають короткострокові кредити банків (37,7%), поточні зобов'язання за розрахунками з одержаних авансів (30,2%). Досить суттєвою є заборгованість з оплати праці. Її величина на кінець 2009 р. зросла на 57,8 тис. грн. в порівнянні з 2006 р. Інші види запозичень мають незначну питому вагу, їх частка у загальній сумі на кінець досліджуваного періоду знаходилась у межах від 0,7 до 8,7 %. Загалом протягом чотирьох років (2006-2009 рр.) обсяг поточних зобов'язань у ЗАТ “СГК “Дніпро-Бескид” зріс на 202,1 тис. грн. і становив 2808 тис. грн.

Таблиця 2
Динаміка обсягів і структури позикового капіталу
ЗАТ "СГК "Дніпро-Бескид" за 2006-2009 рр. [1]

№ з/п	Показники	2006		2007		2008		2009		Відхилення (2009 р. – 2006 р.)	
		Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Темп росту, %
1.	Короткострокові кредити банків	-	-	-	-	-	-	1056	37,7	1056	-
2.	Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	58,7	2,2	237,7	7,3	123	3,8	120	4,3	61,3	104,4
3.	Поточні зобов'язання за розрахунками:	2422,5	93	2823,6	87,6	3094	94,3	1587,0	56,4	-835,5	-0,34
	з одержаних авансів	1692,7	65	2052,1	63,9	2241	68,4	848	30,2	-844,7	-49,9
	з бюджетом	314,8	12,1	303,6	9,3	130	3,9	244	8,7	-70,8	-22,5
	з позабюджетних платежів	-	-	0,9	0,03	-	-	-	-	-	-
	зі страхування	125,8	4,9	142,6	4,3	233	7	127	4,5	1,2	1
	з оплати праці	289,2	11	318,9	9,87	479	14,7	347	12,3	57,8	20
	з учасниками	-	-	5,5	0,2	11	0,3	21	0,7	15,5	218,8
	із внутрішніх розрахунків	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.	Інші поточні зобов'язання	124,7	4,8	168,8	5,1	65	1,9	45	1,6	-79,7	-64
	Усього	2605,9	100	3230,1	100	3282	100	2808	100	202,1	7,8

Висновки. Резюмуючи вищенаведене, можна констатувати, що власні

кошти досліджуваного акціонерного товариства відіграють основну роль у фінансуванні інвестицій в основний капітал вітчизняних підприємства. Причиною цього є низка характеристик власного капіталу: простота його залучення, відсутність потреби сплачувати відсотки за користування капіталом, забезпечення фінансової стійкості підприємства, його платоспроможності в довготерміновому періоді та зниження ризику банкрутства. Самофінансування за критерієм фінансової стійкості та міцності завжди економічно вигідніше. Збільшення частки власного капіталу ЗАТ “СГК “Дніпро-Бескид” у 2009 р. в його загальному обсязі свідчить також про зростання рівня фінансової незалежності підприємства і підвищення його позикового потенціалу, тобто здатності підприємства залучати позикові кошти на вигідніших умовах. Однак це вимагає детальнішого вивчення питань управління фінансовими ресурсами, насамперед, власним капіталом.

Література:

1. Фінансова звітність ЗАТ “СГК “Дніпро-Бескид” 2006–2009 рр.
2. Шевчук Н. Капітал підприємства: формування та ефективність функціонування / Н. Шевчук // Ринок цінних паперів України. – 2004. – № 5, 6. – С. 39-43.
3. Стельмащук Ю. А. Комплексний аналіз фінансово-економічного стану і ефективності використання фінансових ресурсів господарюючих суб'єктів / Ю. А. Стельмащук // Інноваційна економіка. – 2007. – № 2. – С. 156-166.